

prium pluribus modis dici potest 1° potissimum dicitur id quod *soli* speciei, *omnibusque* eius individuis, et *semper* competit; ut *posse videre* homini. Verum et *proprium* dici potest 2° quod omnibus individuis et *semper*, licet non soli speciei, necessario competit: ut *posse videre* in homine; illud scilicet *quod competit ratione generis*; quamvis enim alteri speciei sit commune, tamen cum eius essentia est necessario connexum. Tum 3° quod soli speciei et omnibus individuis competit, licet non *semper*, ex defectu alicuius conditionis: ut *debere obedientiam parentibus*, *proprium* homini dici debet; quia ex essentia specifica dimanat. Tandem 4° quod postulatur ab aliqua natura, ut in sua integritate consistat, veluti ab animali *habere omnia membra*, licet sine eo existere possit, *proprium*, seu naturale dici potest.

LXIII. QUID ACCIDENS. *Accidens* tandem est *unum quod de pluribus praedicatur tanquam contingenter nexum cum eorum essentia*: ut *esse album*, *esse doctum* pro homine.

LXIV. QUID CIRCA HAEC ADVERTENDUM. Advertendum 1° *essentiam* heic non sumi pro substantia; ideoque neque accidens sumi ontologice pro illa entitate, sive modo, qui substantiae opponitur; sed *essentiam* dicimus quaecumque quidditatem, sive formam; est enim *essentia* quoque coloris, virtutis, motus, et cet: et ideo *accidens* hic logice sumimus pro eo, quod cuique *essentiae* contingenter inest. 2° *Ipsa accidentia*, quae substantiae opponuntur, cum sint quaedam *essentiae*, constare sua specie, genere, et *differentia*, atque propriis, immo et *accidentibus* sensu logico acceptis; accidit enim coloris quod e. g. insit homini. Advertere licet 3° non satis accurate illa dicta esse a Porphyrio (Isagoge. c. II. n. 13.) « Si interrogemur quid sit illud, de quo *differentia*, et communia accidentia praedicantur, respondemus proferentes *genus*, non autem *differentiam* aut *accidentia*: non enim haec de subiecto praedicantur ἐν τῷ τί ἐστὶ (το τί ἐστὶ, sive το τί ἦν εἶναι significat *essentiam* rei) in *quid est*, sed potius ἐν τῷ ὅποιον τί ἐστὶ in *quale quid est*. Si enim interrogemur *quale quid est* homo, dicimus quod est rationale: est enim rationale *differentia*. Si vero interrogemur

quid est homo, respondemus: animal. » Atqui et huic ultimae interrogationi responderi potest, ac debet: quod est *ens rationale*; imo si alterutra responsio danda est, haec altera praefenda est priori, qua dicitur tantum esse animal. Sed et alia occurrunt, eaque inepta magis, magisque a veritate aliena in hac prolixa declaratione quinque vocum.

LXV. CUR TOT ET NON PLURA. Tot autem et non plura sunt universalialia. Sane universale illud est, quo aliquid cum pluribus convenire potest. Convenire autem potest vel *ratione* *essentiae*, vel *ratione* rei superadditae *essentiae*: si primum, vel *prae tota* *essentia*, et habetur *species*; vel *prae parte*; et si *prae parte* determinabili, habetur *genus*: si *prae parte* determinante, habetur *differentia*: si *ratione* rei superadditae; vel haec est necessario nexa cum *essentia*, et est *proprium*, vel nexa contingenter, et est *accidens*.

Nota, individuum revocari ad *unum*, quod est transcendens.

ARTIC. X.

De subordinatione idearum, spectata earundem comprehensione et extensione, seu de subordinatione generum et specierum.

LXVI. IN QUO CONSISTIT HAEC SUBORDINATIO. Potest series quaedam subordinata institui generum et specierum. Sane *genus* plurium specierum habetur, cum repertum sit illud, quod univoce commune est ipsis essentialiter; istud vero comparari potest cum alio, quod ab eo differat; si rursus inter haec duo commune aliquid reperitur univoce et essentialiter, habebitur superius *genus*: et ita porro, donec ad unum deveniatur, quod cum nullo comparari possit, quocum habeat aliquid univoce commune; et erit proinde *genus* superum.

LXVII. QUATENUS PATET HAEC SUBORDINATIO. Quaeritur an solis generibus et speciebus subordinatio idearum contineatur. Respondemus quod cum genera sint proprie illa,

quae univoce praedicantur de inferioribus; sint autem quaedam universalissima, quae non praedicantur univoce: si subordinatio totalis instituenda est, supremae ideae non possunt continere univoca, sed analogae, ut idea entis.

LXVIII. Quaeritur rursus an huiusmodi series institui possit pro omnibus, quae de individuis praedicantur. Respondemus affirmative; si tamen Deum excipias: cuius ratio in Theologia constabit. Nam omnia, ut iam innuimus, constant sua essentia, quae distingui potest in genus, et differentiam, atque suo genere cum alia essentia convenire potest.

LXIX. QUID GENUS PROXIMUM SUPREMUM SUBALTERNUM. Cum vero multiplex genus distinguatur, genus *proximum* est illud, sub quo immediate continetur species, de qua quaeritur. *Supremum* quod sub alio genere non continetur. *Subalternum*, quod medium est inter genus, et genus, ut prae altiore sit species, prae inferiore genus.

DIFFERENTIA ULTIMA. Differentia ultima est ea quae cum genere proximo essentiam rei, sive speciem constituit.

SPECIES INFIMA. Species infima sive atoma est ea, sub qua alia species non continetur.

LXX. Quoddam specimen huius subordinationis in ideis substantiarum habes ex Porphyrio.

ARBOR PORPHYRIANA

(Isagoge c. II. n. 24. coll. c. III. nn. 12. 13. 14. c. VII. n. 1.)

Corpus	SUBSTANTIA	Non corpus
Vivens	CORPUS	Non vivens
Sentiens	VIVENS	Non sentiens
Rationale	ANIMAL	Irrationale
Rationale mortale	RATIONALE	Rationale immortale
Homo		Deus
	HOMO	
	Socrates, Plato, etc.	

Divisio Rationalis in mortale et immortale, hominem et Deum, blasphema est, et digna impiissimo philosopho, qualis fuit Porphyrius.

Alii alias subdivisiones generis huius substantiae instituire voluerunt, sed quaedam semper confusio apparet. Vitium in eo esse videtur, quod ab universalioribus initium ducatur, et certus numerus membrorum, quae primo dividuntur, a priori statuatur. Satius esset si ab inferioribus initium duceretur, ut ad supremos gradus, qui substantiae proximi sunt, deveniretur: qui gradus nihil impedit ne sint plures, quemadmodum plures sunt gradus, in quos accidens dividitur, Sed ad haec Metaphysica postulatur.

LXXI. QUOMODO PRAEDICATIO INTER UNIVERSALIA INSTITUI POTEST. Inter genera et species et individua praedicatio institui debet iuxta certas regulas. Regulae sunt 1.^a superiora de inferioribus praedicantur in recto per identitatem, ut *Petrus est homo, est animal, est vivens, est substantia*: ratio est, quia inferius comprehendit notas superiores: 2.^a vicissim inferiora non possunt praedicari de superioribus; e. g. dici nequit: *substantia est homo*: ratio est, quia in superioribus desunt notae, quae constituunt inferiora.

Unde liquet error arboris porphyrianae: *corpus* enim non praedicatur in recto de animali, et homine. Quod iam Aristoteles monuerat: « *nulla pars praedicatur de toto: quare non est corpus genus animalis; quia est pars eius.* » Top. L. III. c. 5, n. 6. Si autem nomine *corporis* intelligas universim vel corpus, vel habens corpus; tum primum membrum primae divisionis h. e. *corpus* non accipitur in omnibus suis inferioribus eodem sensu.

ARTIC. XI.

De coordinatione generum supremorum.

LXXII. QUID CATEGORIAE. *Praedicamentum κατηγορια* est series praedicabilium subordinata uni supremo generi: ut videre est in articulo praecedente. (LXX)

LXXIII. QUOT SUNT. Categoriae autem tot sunt, quot sunt suprema genera, quae sub ente immediate continentur. Ideo primum duo habentur, scilicet *substantia*, et *accidens*; nam caetera ad illa duo plane reducuntur. Accidens rursus dividitur ab Aristotele, vel ab antiquiore Archyta Tarentino, in novem genera, videlicet *quantitatem*, *qualitatem*, *relationem*, *actionem*, *passionem*, *locum*, *tempus*, *situm*, *habitus*. Itaque hoc modo obtinentur coordinata suprema rerum genera, singula cum suis inferioribus.

LXXIV. SCOPUS HUIUS DISTRIBUTIONIS. Scopus huius subordinationis et coordinationis idearum ille est, ut omnes ideae ad certas classes revocentur, atque ita facilius invicem comparari, et definitiones rite institui possint, et quid de quo sit praedicandum veluti ob oculos habeatur.

ARTIC. XII.

De perfectione idearum.

LXXV. QUALES IDEAE ESSE DEBENT. Breviter docendum est quales ideae nostrae esse debeant, ut rerum perfectam cognitionem obtineamus: scilicet curandum est maxime ut sint *clarae*, *distinctae*, et *completae*. Non enim multitudo idearum, sed earundem perspicuitas, et plenitudo perfectam rerum notitiam nobis gignit. Porro idea *distincta* et idea *completa* non differunt ab idea *clara* nisi propter excessum: idea enim *distincta* est idea *clarior*, *completa* est *clarissima*: quare cum deinceps definitur idea *clara* seorsim ab aliis, intelligitur ea idea, quae habet id, quod saltem requiritur ut idea sit clara.

LXXVI. QUID IDEA CLARA. Idea *clara* est, quae ita obiecti notas repraesentat, ut illud a ceteris mens discernere possit. Ita idea hominis clara est. *Obscura* e contrario non ita obiecti notas repraesentat, quae sufficientes sint ad illud discernendum ab aliis.

LXXVII. QUID IDEA DISTINCTA. Idea vero *distincta* est idea *clara*, quae non tantum obiectum repraesentatum discerni-

tur ab aliis, sed et ipsae notae obiecti, aliquae saltem, inter se distinguuntur. Si notae non distinguuntur, erit idea confusa. Quare idea clara potest esse confusa; ut idea entis confusa est, dum in illa non distinguuntur modi *improductum*, et *productum*. Distincta vero est, cum illi modi distinguuntur.

LXXVIII. QUID COMPLETA INCOMPLETA. Idea tandem *completa* sive *adaequata* est idea *distincta*, quae non tantum aliquae notae, quibus obiectum constat, sed omnes apprehenduntur: secus est *incompleta*, seu *inadaequata*.

CAPUT II.

De Iudicio.

ARTIC. I.

Iudicii natura.

LXXIX. QUID IUDICIUM. *Iudicium* est actus, quo mens binas ideas vel affirmando componit, vel negando separat. Hinc liquet quomodo in nobis hic actus gignatur: existente enim in mente apprehensione comparativa (XX. XXXI.) duarum idearum, vel percipit mens illas eandem rem, licet diverso modo, repraesentare, sive esse obiective identicas, vel percipit diversas res repraesentare, sive esse obiective diversas; vel neutrum percipit: si neutrum percipit, non est locus ulli novo actui directo ab apprehensione distincto: si percipit vero eas vel identicas, vel diversas obiective, novus gignitur in mente actus, qui vel componit ideas *affirmando*, vel separat *negando*.

LXXX. QUOTUPLEX. Iudicium proinde duplex est: *affirmativum*, et *negativum*. *Affirmativum*, cum ideas affirmatione coniungimus: *negativum*, cum eas negatione separamus. Verum negativum revocari potest ad affirmativum: eatenus enim nego *A* esse *B*; quia video et affirmare possum *A* esse aliud a *B*.